

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИКА САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Ольга Водолазська

канд.психол.наук, доцент

Ірина Філімон

магістрант

Південноукраїнський національний
педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського

Актуальність даного дослідження зумовлена умовами успішної самореалізації людини в сучасному суспільстві, її активного включення у процес власної життєтворчості. З огляду на це, великої цінності набуває вивчення феноменів самоактивності, самоактуалізації, самоздійснення особистості та пошук ефективних шляхів управління ними. Впродовж життя людина змінюється постійно – зі зміною життєвих обставин, значущих осіб, віку, соціального статусу. Як правило, це відбувається не завжди усвідомлено. Проте саме актуалізація та усвідомлення особистістю своїх потенційних можливостей (психологічних ресурсів) і вміння керувати їх реалізацією робить людину активним творцем свого життя, суб'єктом особистісного саморозвитку (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Г.О. Балл, М.Й. Боришевський, А.В.Брушлінський, Г.С. Костюк, О.М. Леонтєв, О.П.Саннікова, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн, М.В.Савчин, Т.М. Титаренко та ін.).

Ідея самоздійснення особистості є надзвичайно значущою для багатьох сучасних психологічних концепцій про людину (В.П. Зінченко, А. Маслоу, О.М.Кокун, К. Роджерс, Е. Фромм та ін.) Завдяки самоздійсненню особистість може вільно орієнтуватися в складних умовах, включати нові способи здійснення діяльності та впроваджувати різні психологічні технології. У сучасній психологічній науці інтенсивно досліджуються

джерела, механізми та умови самоздійснення / саморозвитку особистості (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Н.Р. Бітянова, Н.Ф. Каліна, А.В. Брушлінський, Ф.Є. Василюк, І.С. Кон, Л.М. Куліков, О.М. Лактіонов, Д.О. Леонтєв, Д.В.Лущикова, С.Д. Максименко, О.П.Саннікова, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, Г.А. Цукерман, І.І. Чеснокова та ін.)[2, с.27].

Аналіз численних досліджень, присвячених аспектам самоактуалізації, показує, що, з одного боку, це явище піддається всебічному розгляду (А. Адлер, Г. Олпорт, В.Франкл, З.Фрейд, Е.Фромм, Е.Еріксон, К.Ясперс та ін.), а з іншого - простежується суперечливість уявлень щодо складу та структури зазначеного феномену (К.О. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, О.М. Городілова, Є.Є. Вахромов, Д.О. Леонтєв, А. Маслоу, К. Роджерс, С.Л. Рубінштейн)[1].

Незважаючи на досить вагомий внесок учених у розширення знань з проблем самоактуалізації та самоздійснення особистості, особливості самоактуалізації як чинника самоздійснення особистості вивчено недостатньо.

Метою даного повідомлення є викладення результатів емпіричного дослідження самоактуалізації та самоздійснення особистості.

Емпіричне дослідження було проведене за допомогою наступних психодіагностичних методик: «Опитувальник професійного самоздійснення» Кокуна О.М.; «Діагностика рівня самоактуалізації особистості (САМОАЛ)» О.В.Лазукіна, в адаптації Н.Ф. Каліної; 16-факторний особистісний опитувальник Р.Кеттелла; математико-статистичні методи: кількісний (кореляційний) та якісний аналізи обробки отриманих даних. Кореляційний аналіз виконувався у програмі SPSS 13.0 for Windows.ru.

Вибірку дослідження склали магістри відділення перепідготовки кадрів зі спеціальності «Психологія» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» Всього дослідженням було охоплено 62 особи, віком від 26 до 48 років.

Перш за все кореляційному аналізу були піддані ряди показників самоздійснення та самоактуалізації. Значимі коефіцієнти кореляції між показниками, що вивчалися, надані в табл.1.

Таблиця 1

Значимі коефіцієнти кореляції між показниками самоздійснення та самоактуалізації

Показники самоактуалізації	Показники самоздійснення				
	П	Р	К	ВД	ЗСз
S	275*	-407**	376**		
I			323*		
II				310*	320*
IV			320*		
V	251*		454**	243*	336**
VI			253*		
VII	313*	-235*			
VIII		-369**	277*		
IX	355**	-355**	321*		

Примітка. 1) нулі та коми пропущені; 2) позначка «*» - кореляція значима на рівні $p \leq 0,05$; позначка «**» - кореляція значима на рівні $p \leq 0,01$; 3) умовні скорочення показників самоактуалізації (тут і далі) : S- інтегральний показник самоактуалізації; I- шкала орієнтації у часі; II- шкала цінностей; IV- висока потреба у пізнанні; V – прагнення до творчості; VI- автономність; VII – спонтанність; VIII- саморозуміння; IX – аутосимпатія; 4) умовні скорочення показників схильності до самозмінювання : П- прийняття переживань самозмінювання; Р- рефлексивність; К- конативний компонент; ВД- відкритість новому досвіду; ЗСз-загальний показник самоздійснення.

За даними таблиці 1 показники самоздійснення виявили значущі кореляційні зв'язки з показниками самоактуалізації. Так, показник прийняття

переживань (II) виявив додатні значення з показниками : S (інтегральний показник самоактуалізації), V (прагнення до творчості); VII (спонтанність) ($p \leq 0,05$); з показником IX (аутосимпатія) - ($p \leq 0,01$), що є свідченням прийняття особистістю будь-яких емоційних переживань. Показник рефлексивності (P) виявив від'ємні зв'язки з показниками S (інтегральний показник самоактуалізації), VIII (саморозуміння); IX (аутосимпатія) ($p \leq 0,01$), а на 5% рівні визначився зв'язок з показником VII (спонтанність), що говорить про схильність особистості до роздумів, до аналізу суб'єкту самого себе, своєї поведінки з метою змінювання. Показник K (конативний компонент) виявив додатні зв'язки з показниками S (інтегральний показник самоактуалізації), V (прагнення до творчості) ($p \leq 0,01$); а з показниками I(шкала орієнтації у часі),IV (висока потреба у пізнанні), VI (автономність), VIII (саморозуміння), IX (аутосимпатія) - на рівні $p \leq 0,05$, що пояснює бажання суб'єкта здійснювати конкретні дії, спрямовані на самоздійснення під час отримання нових вражень і розуміння екзистенційної цінності життя. Додатні кореляційні зв'язки показника ВД (відкритість новому досвіду) з показниками II (шкала цінностей) і V (прагнення до творчості) ($p \leq 0,05$) є свідченням схильності суб'єкта прагнути до нового та сприймати все нове, що може сприяти самоздійсненню при опорі на свої природні здібності, якості особистості та творче ставлення до життя. Належність додатних кореляційних зв'язків загального показника самоздійснення (ЗСз) з показником II (шкала цінностей) ($p \leq 0,05$) та з показником V (прагнення до творчості) ($p \leq 0,01$) говорить про здатність особистості вибірково сприймати сигнали навколишнього, уміння адекватно та творчо ставитися до навколишнього.

Отримані кореляційні дані підтвердили наше уявлення про те, що умовою успішної самоактуалізації людини в сучасному суспільстві є її активне включення в процес власної життєтворчості. Феномен самоактивності сприяє пошуку ефективних шляхів управління розвитку та змінювання особистості, а усвідомлення особистістю своїх потенційних

можливостей (психологічних ресурсів) і вміння керувати їх реалізацією робить людину активним творцем свого життя, суб'єктом особистісного самоздійснення.

Проведений кореляційний аналіз дозволив перейти до наступного етапу дослідження. За допомогою методу «асів» ми визначили серед досліджуваних групи осіб з високими (четвертий квартиль розподілу) і низькими (перший квартиль розподілу) значеннями показників самоздійснення. На рисунку 1 представлено профілі показників самоактуалізації осіб з різним рівнем самоздійснення.

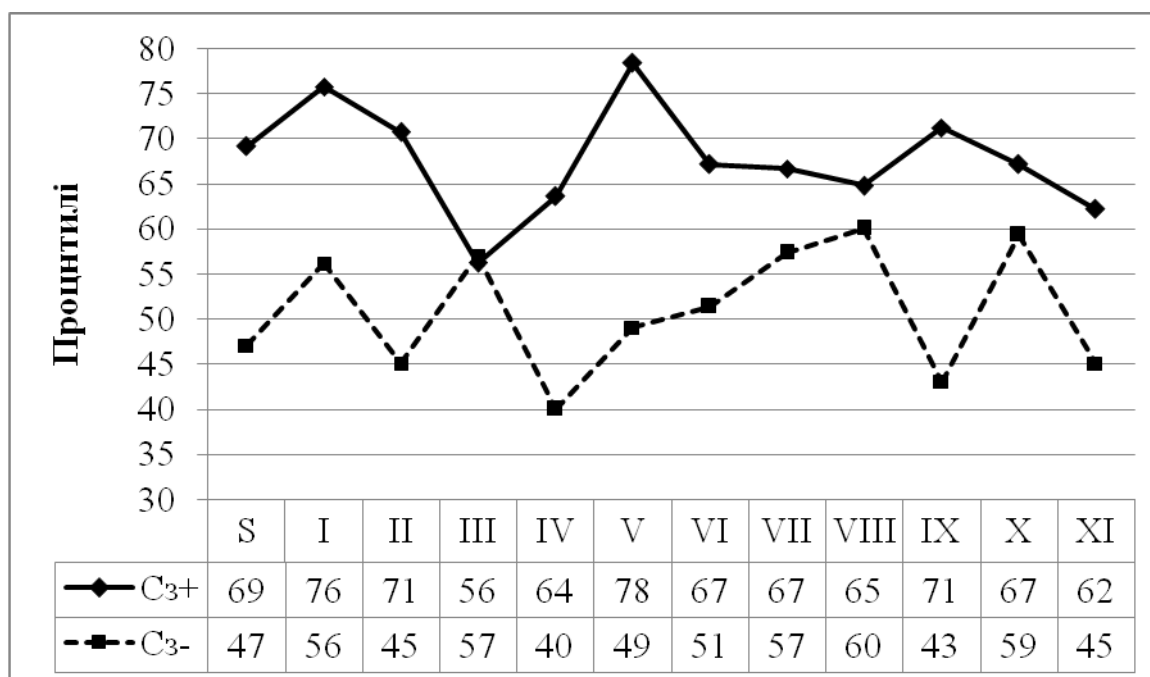

Рис. 1. Профілі самоактуалізації осіб з різним рівнем самоздійснення

Візуальний аналіз профілів наочно демонструє відмінності в конфігурації графіків і розташуванні показників самоактуалізації двох груп осіб з різним рівнем самоздійснення відносно середньоарифметичної лінії ряду. Як бачимо, між профілями самоактуалізації представників обох груп (C3+ (високий рівень самоздійснення) та C3- (низький рівень самоздійснення)) виявлено значущі відмінності за показниками високої потреби у пізнанні (IV) і шкали цінностей (II). Профіль показників самоактуалізації осіб з високим рівнем схильності до самоздійснення визначається високими

значеннями показників: V (прагнення до творчості), I (шкала орієнтації у часі); II (шкала цінностей), IX (аутосимпатія) та низьким значенням показника III (погляд на природу людини). Профіль показників самоактуалізації групи осіб з низьким рівнем самоздійснення характеризується сукупністю показників, які знаходяться в межах статистичної норми, окрім показника IV (висока потреба у пізнанні) – нижче середньої лінії ряду і показника VIII (само розуміння), який знаходиться вище середньої лінії ряду.

За результатами статистичних даних профілів встановлено, що психологічні особливості самоактуалізації осіб з високим рівнем самоздійснення характеризуються специфікою багатства та яскравості емоційних проявів, легкості спілкування, гнучкості у пристосуванні, відкритості, довірливості, безтурботності, товарищескості. Їх емоційна стійкість виявляється у вигляді витриманості, соціальної сміливості, цілеспрямованості, зосередженості, рефлексивності, самовпевненості та життєрадісності. Психологічні особливості самоактуалізації осіб з низьким рівнем самоздійснення характеризуються невротичністю, відсутністю пошукової активності, бажання самовдосконалення, особистісного росту.

Таким чином, отримані та проаналізовані результати проведеного дослідження підтвердили наше припущення про самоактуалізацію як чинник самоздійснення особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вахромов Е.Е. Психологические концепции развития человека: теория самоактуализации. Москва: Международная педагогическая академия, 2001. 162 с.
2. Щукина М.А. Психология саморазвития личности. Санкт-Петербург.: СПбГУ, 2018. 348с.
3. Психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення

фахівця в умовах соціально-економічних перетворень: монографія / ред.
О.М. Кокуна. Київ, 2018. 298 с.